

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДЕПРЕСИВНИХ ТЕРИТОРІЙ

Соціальний розвиток депресивних територій є важливою умовою забезпечення життєдіяльності їх населення та дієвим чинником подолання територіальних диспропорцій. Рівень соціального розвитку депресивних територій визначає обсяги валового регіонального продукту, можливість зростання продуктивності праці, ефективність виробництва в цілому. Однак, тривалий час для депресивних територій досить актуальною є проблема фінансування соціальної сфери.

Основним джерелом фінансування соціального розвитку депресивних територій традиційно залишаються бюджетні кошти і лише 20% загального обсягу фінансування складають фінансові ресурси підприємств, кошти благодійних організацій та фондів, страхування і кредит. Внаслідок недостатності коштів місцевих бюджетів більша частина їх видатків спрямовується на утримання об'єктів соціальної інфраструктури, і передусім – на виплату заробітної плати як захищеної статті бюджетного фінансування (у загальному обсязі видатків місцевих бюджетів питома вага заробітної плати сягає 70 %). Видатки розвитку, які мали б вирішити суттєві проблеми житлово-комунального господарства, транспортної інфраструктури залишаються недофінансованими.

Механізмом, що забезпечує фінансування видатків соціальної сфери з місцевих бюджетів депресивних територій, є субвенції як трансферт цільового призначення, і серед них – субвенції соціального захисту населення (на надання пільг та житлових субсидій населенню на оплату електроенергії тощо, субвенція на надання пільг з послуг зв'язку та компенсацію за пільговий проїзд, субвенція на надання пільг та житлових субсидій населенню на придбання палива, субвенція на виплату допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим тощо). У структурі трансфертів з державного бюджету такі субвенції посідають друге місце після дотацій вирівнювання. Негативною стороною запровадження субвенцій як основного механізму фінансування соціальних послуг є недостатність стимулів до економії коштів та підвищення ефективності соціального захисту на рівні депресивних територій. Внаслідок неврегульованості таких питань зберігається постійний ризик дестабілізації ситуації з відповідними соціальними та фіскальними наслідками. Саме тому, через використання значної частини видатків на виплату заробітної плати не вдається послідовно вирішувати питання реформування житлово-комунального господарства, розширення сфери надання послуг соціального характеру.

Аналіз фінансового забезпечення соціального розвитку депресивних територій у 2005-2009 роках, на основі ряду показників, свідчить про загальне покращення фінансування соціальної сфери. Так, показником оцінки рівня життя населення депресивних територій, а отже і показником їх соціального розвитку, є середньомісячна номінальна заробітна плата. Надмірна регіональна диференціація розмірів заробітної плати зумовлена її відмінностями за видами економічної діяльності підприємств. Найвищу заробітну плату у 2005-2009 роках отримували працівники підприємств м. Києва та регіонів, де сконцентровані підприємства гірничо-металургійного комплексу: Донецької, Дніпропетровської, Запорізької областей. Найнижчими були показники у Волинській, Житомирській, Хмельницькій областях та в депресивних регіонах. Зокрема, в Закарпатській, Тернопільській та Чернівецькій областях рівень середньомісячної заробітної плати у 2005-2008рр. був нижчим ніж 76 % від середнього рівня в державі, у 2009 році цей показник зріс до 79 % [2]. Таким чином, не зважаючи на те, що середньомісячна номінальна заробітна плата в депресивних регіонах протягом п'яти років активно зростає, її рівень не досягає середнього рівня в державі і є найнижчим серед регіонів.

В процесі зростання середньомісячної номінальної заробітної плати, в депресивних регіонах спостерігається також зростання заборгованості із виплати заробітної плати в середньому на одного працівника. Однак, ситуація із заборгованістю з виплати заробітної плати у 2005 – 2009 роках є неоднозначною для кожної з депресивних територій. Так , якщо у Закарпатській області заборгованість із виплати заробітної плати в середньому на одного працівника у 2005 році становила 10,2 грн., 10,6 грн. в 2006 році та 17,4 грн. в 2007 році, то в 2008 році цей зріс до 43,6 грн., та до 65,8 грн. у 2009 році. Отже, для цієї області характерним є постійне зростання заборгованості із виплати заробітної плати, хоча сам темп зростання коливається від 104 % у 2006 році до 250 % у 2008 році та 150 % у 2009 році. На відміну від Закарпатської, у депресивній Тернопільській області заборгованість із виплати заробітної плати в середньому на одного працівника (не зважаючи на значно вищі абсолютні значення) зменшується з 137,4 грн. у 2005 році до 58,4 грн. у 2008 році, і лише у 2009 році зростає до 72,9 грн., при цьому темп зростання складає 124 %. Зростання заборгованості із виплати заробітної плати в середньому на одного працівник спостерігається також у депресивній Чернівецькій області з 18,1 грн. у 2007 році до 36 грн. та 40,8 грн. у 2008-2009 роках, темп зростання складав відповідно 190 % та 113 %[4].

Важливим показником оцінки розвитку депресивних територій, що характеризує забезпеченість населення цих територій соціальними благами є роздрібний товарооборот підприємств. Порівняльний аналіз роздрібного товарообороту підприємств в розрахунку на одну особу за регіонами висвітлив відносно різні його величини в областях України.

Найбільше значення даного показника протягом 2005-2009 років спостерігалось в м. Києві та Дніпропетровській області; в 2009 році це значення порівняно з 2005 роком зросло на 137 % у м. Києві і склало 15664 грн., та на 145 % в Дніпропетровській області та склало відповідно 5941 грн.. Найменше значення роздрібного товарообороту підприємств в розрахунку на одну особу у 2005-2009 роках було характерне для Вінницької, Сумської та депресивної Тернопільської областей, що у 2 рази менше ніж значення у Дніпропетровській області та у 6 раз менше значення у м. Києві. В депресивних Закарпатській та Чернівецькій областях роздрібний товарооборот підприємств протягом п'яти років був не найнижчим, проте не досягав рівня середнього по країні.

Показником соціального розвитку депресивних територій, що визначає купівельну спроможність населення цих територій є індекс споживчих цін. На ринку товарів і послуг України протягом 2005-2009 років ціни активно зростали, так у 2005 році ціни зросли на 10,3%, у 2007 році -16,6%, та максимальне зростання цін характерне для 2008 року – на 22,3%, у 2009 році ціни зростають на 12,3 %. При цьому, у депресивних областях також мало місце зростання цін на товари та послуги. Найбільше зростання цін серед депресивних регіонів спостерігалось в 2008 у Закарпатській області (115,4 %), у 2007 році в Тернопільській області(120,1%), та в 2008 році у Чернівецькій області (119 %). Отже, значення індексу споживчих цін по депресивних регіонах є нижчі ніж максимальні по інших регіонах(2005 рік - Київська область(112,6%), 2006 рік - Дніпропетровська (119,8), 2007рік - м. Київ (121 %), 2008 рік – Львівська область (125,1), 2009 рік – м. Севастополь(113,9%)) [2], однак ці значення у відповідних роках є близькі або і перевищують значення індексу споживчих цін в середньому по країні, що не могло не позначитись на купівельній спроможності населення депресивних територій.

Таким чином, для вирішення проблем соціального розвитку депресивних територій необхідним є вдосконалення системи фінансового забезпечення соціальної сфери, яка повинна передбачати комплексне використання всіх джерел фінансових ресурсів та оптимізацію їх структури. Це сприятиме підвищенню життєвого рівня населення, відтворенню його трудового потенціалу, а також перешкоджатиме виникненню в депресивних регіонах гострих соціальних конфліктів.

Список літератури:

1. Державна фінансова підтримка регіонального розвитку : Аналітичний звіт / І.Яковенко, І.Щербина.- Київ, 2007.-52с.
2. Державний комітет статистики України www.ukrstat.gov.ua

3. Політика розвитку проблемних регіонів: методичні засади формування та реалізації: Моногр. /З.В.Герасимчук, В.Л.Галушак, Луц. держ. техн. ун-т.- Луцьк. Надстир'я, 2006.- 245с.
4. Статистичний збірник «Регіони України» - К. : Держкомстат України. – Ч. 2. – 2009. – 757с.
5. Фінансова політика сталого розвитку регіону: Моногр. /З.В.Герасимчук, М.І.Вахович, І.М.Камінська, Луц. держ. техн. ун-т.- Луцьк. Надстир'я, 2006.- 218с